

Het bestrijden van de Russische hybride oorlogsvoering zou een Nederlandse prioriteit moeten zijn

Raam op Rusland, 14 september 2023

Voor Nederland is het risico van hybride oorlogsvoering veel groter dan welke vorm van conventioneel conflict dan ook. Het tegengaan van hybride Russische dreigingen moet daarom een prioriteit zijn voor de Nederlandse regering, stelt **Guus Rotink**. Rotink is een van de winnaars van de Raam op Rusland Pitch Competitie voor studenten. In zijn artikel legt hij uit waarom en hoe Nederland het voortouw moet nemen in de strijd tegen de Russische hybride oorlogsvoering. Hij sluit zijn analyse af met zeven beleidsaanbevelingen.



De auto die door Russische hackers werd gebruikt tijdens hun aanvalspoging op de OPCW in 2018, te zien in het Nationaal Militair Museum (Foto: Wikimedia Commons)

Sinds de Russische Federatie de wereld in shock bracht met de snelle annexatie van de Krim in maart 2014, hebben analisten, academici en beleidsmakers de term ‘hybride oorlogsvoering’ steeds vaker gebruikt als een analytisch construct in een poging de acties van Rusland te verklaren. Ook al maakte Rusland vóór maart 2014 zeker gebruik van hybride methoden om invloed te verwerven over Europese staten, het gebruik van dergelijke methoden is inmiddels systematisch beleid geworden, waarin het creëren van *maskirovka* een centrale rol speelt.

Tegenwoordig is agressor Rusland verwickeld in een hardnekkige oorlog met Oekraïne en het debat over de toekomst van de Europese, en daarmee winnen de Nederlandse defensiestrategie en -uitgaven aan momentum. De onlangs toegezegde levering van Nederlandse F-16's aan Oekraïne en de focus op het leveren van conventionele wapens op het hoogste internationale niveau zoals binnen de Ramstein-contactgroep hebben de problematiek van de Russische hybride oorlogsvoering naar de achtergrond verplaatst. Dit artikel betoogt dat de kwestie van het tegengaan van Russische hybride oorlogsvoering, vooral voor Nederland, als cruciaal moet worden beschouwd en een prominentere plaats verdient in het huidige defensiedebat. Ook wordt besproken hoe dit probleem kan worden aangepakt.

Wat is hybride oorlogsvoering?

Hybride oorlogsvoering kan worden gedefinieerd als een conflict waarbij een aantal conventionele en onconventionele krachten betrokken zijn, waartoe zowel statelijke als niet-statelijke actoren kunnen behoren, die hetzelfde politieke doel delen⁴. Omdat de definitie ervan opmerkelijk breed is, is de term bekritiseerd omdat hij analytisch niet bruikbaar is. Sommigen zeggen dat concurrentie tussen staten natuurlijk is, en dat het daarom misleidend is om niet-militaire middelen 'oorlogsvoering' te noemen. De definitie wordt rechtstreeks afgeleid uit het observeren van de acties van de vijand en is dus aan verandering onderhevig. Het is ook geen nieuwe term; we kunnen door de geschiedenis heen voorbeelden van hybride oorlogsvoering vinden, van Sun Tzu tot de Peloponnesische Oorlog en van Napoleons Grand Armée tot de Duitse Wehrmacht.

Ondanks de kritiek biedt het onderwerp een nuttig platform voor discussie over de toekomst van oorlogsvoering en zou het dus van belang moeten zijn voor de westerse mogendheden, waarvoor het genereren van een effectief antwoord op veiligheids- en defensie-uitdagingen zelden een gemakkelijke taak is geweest.

Ruwweg kan de Russische hybride oorlogsvoering worden onderverdeeld in vijf categorieën: informatieoorlogsvoering, cyberoorlogsvoering, proxy-oorlogsvoering, economische oorlogsvoering en ten slotte een mengeling van geheime en clandestiene operaties, evenals traditionele diplomatie. Deze verschillende vormen van hybride oorlogsvoering opereren niet op zichzelf, ze vallen samen en zijn vaak symbiotisch.

Waarom is hybride oorlogsvoering cruciaal voor Nederland?

De aanhoudende oorlog in Oekraïne heeft de focus van Europese analisten en beleidsmakers terecht verlegd naar conventionele oorlogsvoering en naar het vermogen om met conventionele strijdkrachten een adequate verdediging op te bouwen in het geval van verdere Russische agressie. Zo kondigde de Nederlandse regering in het najaar van 2022 extra investeringen aan in haar conventionele defensie, waarbij Nederland in 2024 de NAVO-drempel van 2% bbp zou bereiken. Hoewel deze inspanningen volkomen gerechtvaardigd zijn, maken verschillende redenen het van het allergrootste belang om dit niet te doen. De inspanningen opgeven om onze verdediging tegen hybride invallen te versterken.

Het opzetten van valse verhalen en het zaaien van twijfel zijn vaak voldoende voor het Kremlin om samenlevingen te kunnen polariseren

Ten eerste is Nederland een land dat bijzonder kwetsbaar is en is geweest voor Russische hybride oorlogsoperaties. Het onderzoek naar het neerhalen van vlucht MH17 en het referendum over de associatieovereenkomst van de EU met Oekraïne zijn twee goede voorbeelden van gebeurtenissen waarbij Rusland verdeeldheid probeerde te creëren en uit te buiten door middel van informatieoorlogsvoering. Het opzetten van valse verhalen en het zaaien van twijfel zijn vaak voldoende voor het Kremlin om samenlevingen te kunnen polariseren.

Wanneer we de Russische hybride oorlogsvoering analyseren, en in het bijzonder de informatieoorlog, zien we een terugkerend probleem bij het onderscheiden van mensen die oprecht hun mening willen uiten en degenen die trollen zijn, gesponsord door Moskou. In een democratische samenleving waar de vrijheid van meningsuiting heerst, kan iedereen verhalen verspreiden, demografische groepen provoceren of regeringen en instellingen in de val lokken. Hoewel deze

vrijheid duidelijk een positieve eigenschap is, blijft het belangrijk om ons bewust te zijn van het feit dat de transparantie van onze samenlevingen vaak wordt uitgebuit door actoren met kwade bedoelingen.

Op het gebied van de Russische economische oorlogsvoering had het Kremlin voorafgaand aan de oorlog in Oekraïne een aanzienlijke invloed op Nederland en andere West-Europese staten vanwege de grote hoeveelheden gas die het naar deze staten exporteerde. Deze macht werd door Rusland gebruikt om staten als Nederland als hypocriet af te schilderen: hoewel ze Rusland herhaaldelijk veroordeelden vanwege het gebrek aan respect voor de mensenrechten en het internationaal recht, bleven ze de Russische staat financieren via energie-aankopen. Het Kremlin heeft dit aspect uitgebuit door Nederland als onoprecht te bestempelen. Dankzij effectieve maatregelen van de Nederlandse regering en sterke solidariteit binnen de Europese Unie is deze energieafhankelijkheid inmiddels grotendeels opgeheven en heeft de dreiging van Russische dwang via energiemiddelen zich verspreid.

'Nederland voert een cyberoorlog met Rusland'

Helaas kan dit niet gezegd worden over de dreigingen op het gebied van cyberoorlogvoering. Ondanks aanhoudende overheidsinspanningen om de cyberdefensie te versterken, is Rusland er eerder in geslaagd Nederlandse gevoelige informatie te hacken, zoals tijdens de hack van de Nederlandse politie in 2017, die destijds onderzoek deed naar het neerhalen van de MH17. Bovendien was de poging tot Russische hacking van de OPCW in Den Haag in 2018 aantoonbaar een poging tot cyberoorlogvoering om voordeel te behalen bij een informatieoorlogsoperatie. Als Russische cyberhackers met succes het onderzoek van de OPCW naar de vergiftiging van Sergej Skripal en de chemische aanval in Douma zouden hebben belemmerd, zou dit de poging van Rusland hebben versterkt om door middel van een informatieoperatie elke betrokkenheid bij beide zaken te ontkennen.



ASIA & PACIFIC 23:14 31.05.2018 (updated 05:50 01.06.2018) [Get short URL](#) 25 26 0

Malaysian transport minister Anthony Loke said in an interview on
Russische desinformatie over het MH17-onderzoek (Foto: stopfakenews.org)

NEWS

LATEST

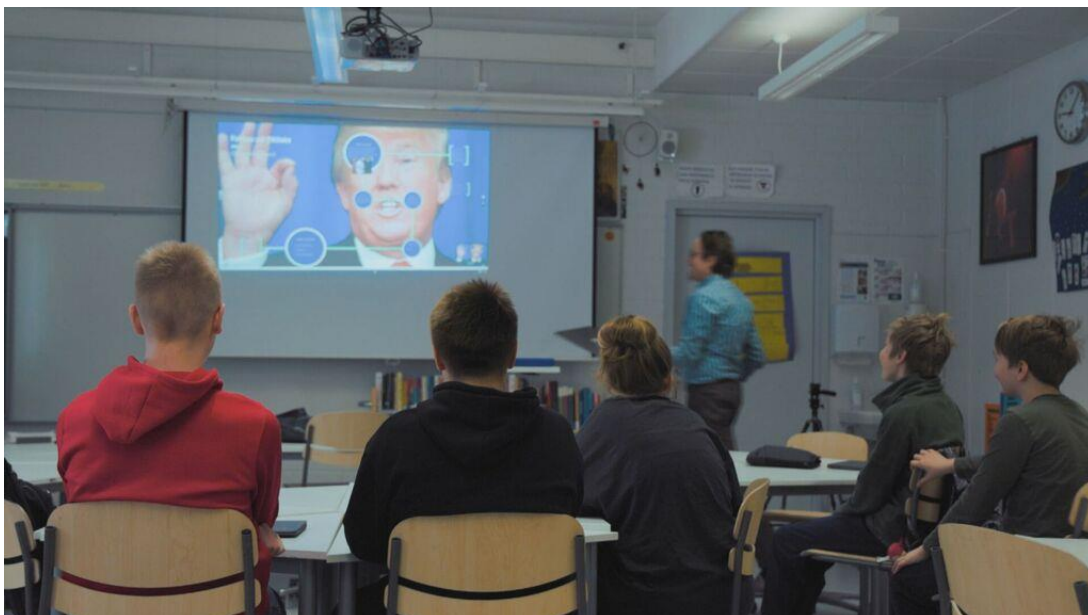
MOST READ

De Russische agenten die bij de hack betrokken waren, zijn later uit Nederland gezet, waarna minister van Defensie Ank Bijleveld verklaarde dat 'Nederland in een cyberoorlog met Rusland voert'¹ en pleitte ervoor dat Nederland af moet van de naïviteit op ^{dit} front. . Nederland heeft moedige inspanningen geleverd om de cyberdefensie te verbeteren, met name in zijn strategiedocument Dutch Cybersecurity Strategy 2022-2028. Het debat over deze inspanningen mag niet achteruitgaan, omdat Nederland waarschijnlijk een doelwit zal blijven van Russische hackers vanwege de overvloed aan internationale organisaties waar het land gastheer voor is.

Misschien wel het belangrijkste van alles is dat een sleutelement van de Russische hybride strategie is dat deze vasthoudend is, vaak gericht op het bereiken van resultaten op de lange termijn. Dit komt doordat het Kremlin zichzelf al lang vóór de grootschalige invasie van Oekraïne in februari 2022 in een voortdurende oorlog met het Westen beschouwt. Voor Rusland bestaat het traditionele binaire onderscheid tussen vrede en oorlog in de 21e eeuw niet ^{meer}. Na de Russische invasie van Oekraïne in 2022 was de westerse reactie op Rusland eveneens hardnekkig. Het democratische karakter van het Westen brengt echter ook met zich mee dat deze volharding niet als vanzelfsprekend kan worden beschouwd en kan veranderen of verzwakken, terwijl een verandering in de Russische houding ten opzichte van het Westen aantoonbaar een veel onwaarschijnlijker en revolutionairer verandering zou vereisen.

Nederland als koploper

Zoals hierboven geconcludeerd moet het zeer waarschijnlijk worden geacht dat Rusland hybride operaties tegen Nederland en andere westerse staten zal blijven lanceren. Daarin staat Nederland niet alleen. In feite worden de Europese staten geconfronteerd met zeer vergelijkbare bedreigingen. Baltische staten zoals Estland liggen slechts op een steenworp afstand van Rusland vergeleken met de geografische afstand tussen Den Haag en het Kremlin, maar worden geconfronteerd met soortgelijke hybride invallen. In dit opzicht is informatieoorlogvoering duidelijk het aantrekkelijkste instrument van het Kremlin, vanwege het positieve kosten-batenevenwicht en het lage risico.



Finse kinderen leren vanaf de kleuterschool over nepnieuws. Het land staat op de eerste plaats in de European Media Literacy Index 2023. (Foto: YouTube)

Leden van internationale organisaties zoals de EU en de NAVO zijn vaak het doelwit van Rusland als onderdeel van die organisatie in plaats van als individuele staat. Het Kremlin begrijpt dat zijn informatiecampagnes effectiever zijn als ze zich richten op de internationale organisaties waar staten deel van uitmaken, in plaats van op de staat afzonderlijk. Dit komt doordat staten als Nederland sterk verankerd zijn in deze organisaties. Rusland zal waarschijnlijk pogingen ondernemen om het lidmaatschap van een staat van deze organisaties in diskrediet te brengen en de bevolking van een staat het idee te geven dat het lidmaatschap van een staat van dergelijke organisaties niet nuttig of zelfs schadelijk is.

Het is duidelijk dat de Europese staten dit gemeenschappelijke probleem van de Russische hybride oorlogsvoering delen, dat waarschijnlijk niet op natuurlijke wijze zal oplossen. We moeten dus solidariteit en samenwerking op dit gebied voorstellen en bevorderen, zoals de goede Europese praktijk is. Nederland zou op dit vlak koploper moeten zijn; Het Nederlandse buitenlandse beleid heeft decennialang de bevordering van de democratie en het internationaal recht centraal gesteld. Waar kunnen we deze idealen beter uitdragen dan op eigen bodem, en een front vormen tegen hybride dreigingen om zo de westerse democratieën effectiever te verdedigen?

Om de voortdurende veerkracht tegen Russische hybride strategieën te verbeteren en te garanderen, wordt het volgende aanbevolen:

- **Het informeren van de bevolking.** Een effectiever beleid om het publiek te informeren over informatieoorlogen is essentieel om het huidige probleem het hoofd te bieden. Kritisch denken is een belangrijk bezit dat vanaf jonge leeftijd moet worden geleerd, en het publiek moet ervan bewust worden gemaakt dat buitenlandse machten zoals Rusland van plan zijn de publieke opinie in zijn voordeel te beïnvloeden, terwijl ze daarbij gebruik maken van verzonnen feiten en verhalen.
- **Overleg met grote techbedrijven.** Veel van de huidige informatieoorlogen worden hoofdzakelijk uitgevochten op grote technologieplatforms zoals Twitter (momenteel omgedoopt tot X), Facebook en Telegram. Deze ruimtes zijn vaak toevluchtsoorden voor degenen die valse verhalen of valse informatie verspreiden. Er moet meer worden gedaan om inhoud die bedoeld is om wiggen in de samenleving te drijven, te verwijderen of onder de aandacht te brengen.
- **Focus op transparantie.** Een zaadje van twijfel zaaien, de bevolking laten twifelen aan de werking en doelstellingen van haar instellingen, is vaak genoeg voor het Kremlin om wiggen in onze samenlevingen te drijven. Daarom moeten besluitvormingsprocessen, (strafrechtelijk) onderzoek en verkiezingen inherent transparant zijn, om de mogelijkheid weg te nemen dat er rookgordijnen worden gecreëerd die tot doel hebben te polariseren.
- **Handhaving van een rechtssysteem en wetshandhaving op hoog niveau.** Groepen die zich niet verbonden voelen met de samenleving zijn vaak gevoeliger voor Russische inmenging. Minderheidsgroepen of groepen mensen die het vertrouwen in overheidsinstellingen hebben verloren, worden gemakkelijk beïnvloed door de alternatieve verhalen van Moskou. Samenvallend met transparantie kan dit cynisme alleen worden weggenomen door een geavanceerd rechtssysteem en wetshandhavinginstanties die er alles aan doen om discriminatie van minderheidsgroepen te voorkomen.

- **Economische vooruitgang.** Groepen die economisch in het nadeel zijn ten opzichte van anderen in een staat, zullen ook eerder vatbaar zijn voor de verhalen van het Kremlin. Een uitstekend voorbeeld van hoe de economische vooruitgang de Russische inspanningen overtreft komt uit Estland, waar uit peilingen blijkt dat de grotendeels etnisch-Russische bevolking in de oostelijke regio's van het land geen deel wil uitmaken van Rusland vanwege de mindere economische situatie. In feite hebben burgers van de Russische grensstad Ivangorod meermaals om precies deze redenen geprobeerd zich bij Estland aan te sluiten ^{3,5}.
- **Het vermijden van naïviteit en afhankelijkheid van autoritaire regimes.** West-Europese landen zoals Nederland hebben voortdurend gekozen voor een beleid van verzoening met Rusland, waarbij de economische betrekkingen behouden bleven. Hoewel het herstel van een dergelijke relatie in een naoorlogs tijdperk niet noodzakelijkerwijs hoeft te worden vermeden, is een verandering in onze houding ten opzichte van een dergelijke relatie belangrijk. Staten als Nederland zouden hun strategische denken op de middellange tot lange termijn moeten verbeteren wanneer zij met autoritaire regimes omgaan, om situaties zoals de energieafhankelijkheid die eerder in dit artikel werd besproken, te vermijden. In de toekomst vereisen partnerschappen met autoritaire regimes over essentiële hulpbronnen en industrieën uitgebreid strategisch denken. We zien al positieve ontwikkelingen op dit front in bijvoorbeeld de export van halfgeleiderchips.
- **Internationale samenwerking.** Bondgenoten, vooral Oost-Europese staten die voorheen deel uitmaakten van de Sovjet-Unie, hebben meer ervaring met het omgaan met Russische dreigingen en zijn zich vaak beter bewust van wat er nodig is om de invloed van het Kremlin tegen te gaan. In dit verband zijn er positieve ontwikkelingen die het vermelden waard zijn, zoals de opening van het European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats in Helsinki in 2017 of de hernieuwde focus van de Joint Expeditionary Force (JEF) op het hybride domein. Het is van belang dat Nederland actief participeert in deze organisaties, waar het lessen kan trekken op onder meer cyberoorlogvoering van Estland, een staat die een sterk gedigitaliseerde samenleving heeft en op dit terrein al intensief samenwerkt met internationale partners, bijvoorbeeld door het openen van een back-up van al zijn digitale gegevens in Luxemburg in 2019.

Voor Nederlanders is het risico van Russische hybride oorlogvoering veel groter dan welke vorm van conventioneel conflict dan ook

Het is begrijpelijk dat, midden in de aanhoudende oorlog in Oekraïne, de productie van tanks en munitie hoger op de agenda staat dan het tegengaan van hybride dreigingen. En hoewel we ook onze voortdurende steun aan Oekraïne in zijn strijd moeten verzekeren, Nederland moet zich realiseren dat voor Nederland het risico van Russische hybride oorlogvoering enorm groter is dan welke vorm van conventioneel conflict dan ook. Er is al veel gedaan op dit gebied, maar het is van cruciaal belang om dit onderwerp de komende jaren onder de aandacht en op de agenda te houden.

Voorafgaand aan het uitbreken van de grootschalige vijandelijkheden in Oekraïne in februari 2022 leek de Nederlandse houding ten opzichte van Rusland vaak lusteloos en naïef. Dat is nu natuurlijk veranderd, maar de huidige houding is niet vanzelfsprekend. Regeringen veranderen, het beleid wordt veranderd, dat is het lot van een democratie. Wat we moeten doen is de bevolking en beleidsmakers het idee bijbrengen dat we, hoewel we welvarend zijn en grote vrijheden genieten, kwetsbaar zijn voor informatieoperaties, hackpogingen en economische chantage.

Eén ding is vrijwel zeker: tenzij we een verandering zien in de verhoudingen van het Kremlin van de Novemberrevolutie, zal de Russische inspanning volhardend zijn, aangezien Rusland zichzelf in oorlog ziet met het Westen en heeft gekozen voor een kosten-batenstrategie die alle elementen van zijn land omvat. staat, van propaganda tot diplomatie. Dat deed het al vóór de invasie van Oekraïne, met als enige verandering de grootschalige inzet van conventionele strijdkrachten. In de nieuwe wereldorde die volgt kan en moet Nederland het voortouw nemen bij het afweren van de hybride dreiging, of het nu Rusland is of andere autoritaire machten die hun invloed willen vergroten.

Annotaties

1. AD. (2018, October 14). *Bijleveld: Nederland in cyberoorlog met Russen*. <https://www.ad.nl/buitenland/bijleveld-nederland-in-cyberoorlog-met-russen~ac0b5320/>
2. Chivvis, CS (2017). Inzicht in de Russische “hybride oorlogvoering” en wat eraan gedaan kan worden. Bij *RAND Corporation* . RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/testimonies/CT468.html>
3. Lagnado, A. (1998, 31 juli). *De Moskouse Times* . De Moskouse Tijden. <https://www.themoscowtimes.com/1998/07/31/town-petitions-to-join-estonia-a287105>
4. Murray, W., en Mansoor, PR (2012). *Hybride oorlogsvoering: vechten tegen complexe tegenstanders, van de antieke wereld tot het heden* . Cambridge University Press.
5. Radiovrij Europa. (2010, 13 april). Russische grensstad wil zich bij Estland aansluiten. *RadioFreeEurope/RadioLiberty* . https://www.rferl.org/a/Russische_Border_Town_Seeks_To_Join_Estonia/2011276.html
 - [hybride oorlogsvoering](#)
 - [Desinformatie](#)
 - [Russische Federatie](#)